

**Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Психолого-педагогічний факультет**

*** * ***

**Полоцький державний університет
Гуманітарний факультет**

**ДЕВ'ЯТИ СІВЕРЯНСЬКІ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИТАННЯ**

Матеріали міжнародної наукової конференції

30 листопада 2019 року, м. Чернігів

Чернігів
2019

УДК 159.9 : 316.6

ББК 88

Д 25

Наукова редакція:

Дроздов О. Ю., доктор психологічних наук, доцент
Шлімакова І. І., кандидат психологічних наук, доцент

*Рекомендовано до випуску вченою радою
психолого-педагогічного факультету Національного
університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г.
Шевченка (протокол № 5 від 18.12.2019 р.)*

Дев'яти Сіверянські соціально-психологічні читання:
Матеріали Міжнародної наукової конференції (30 листопада
2019 року, м. Чернігів) / За наук. ред. О. Ю. Дроздова,
І. І. Шлімакової. – Чернігів, НУ «ЧК» імені Т. Г. Шевченка,
2019. – 418 с.

Збірник містить матеріали Міжнародної наукової конференції
«Дев'яти Сіверянські соціально-психологічні читання» (30 листопада
2019 року, м. Чернігів). Висвітлюються актуальні фундаментальні та
прикладні питання сучасної психологічної науки.

Адресовано науковцям-психологам, соціологам, педагогам,
викладачам закладів вищої освіти, практичним психологам, студентам,
усім, хто цікавиться проблемами психології.

© НУ «ЧК» імені
Т. Г. Шевченка, 2019
© Автори, 2019

Боротися з антиукраїнськими мемами й стереотипами потрібно не «в лоб», бо це лише зміцнює вже сформовані психологічні захисти. Більш корисними є загальні вкидання через інформаційний простір, які чітко, однозначно та багаторазово спростовують основні меми.

Венгер А. С.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ

Питання якості професійної підготовки майбутніх спеціалістів завжди було одним з пріоритетних як для науки, так і в контексті державної політики. Враховуючи, що характерною ознакою сучасного суспільства є його психологізація, ми бачимо підвищену увагу соціуму, держави до професійної підготовки майбутніх психологів. Сьогодні ми всі спостерігаємо включення психологічної науки у вирішення величезного кола практичних завдань, які виникають у різних соціальних практиках. Такий розвиток психологічної науки, її роль, місце в суспільстві, житті кожної людини, передбачав ще Л. Виготський. Він писав, що психологія *«зіткнувшись з високоорганізованою практикою – промисловою, військовою, політичною, виховною, буде змушена перебудовувати свої принципи так, щоб вони витримали найвище випробування практикою»* (Выготский Л., 1982), і його слова виявилися пророчими.

Сьогодні практикуючий психолог стає затребуваним самою соціальною практикою, і, як зазначає О. Асмолов, професія практикуючого психолога перетворилася в самостійну професію. Дійсно, сьогодні навіть важко уявити будь-яку галузь або сферу діяльності, яка *«не включала б в якості активного її учасника практикуючого психолога з його знаннями, технологіями»* (Рубцов В., 2000). Це ще раз підкреслює, що сучасна психологічна наука стає все більше і більше практико-орієнтовною, а тому і вимоги до сучасного випускника-психолога висувуються відповідні.

Одну з головних вимог висловив В. Рубцов: *«Сучасний випускник факультету психології повинен робити і діяти, а не тільки розповідати про психологію, тобто бути прикладним психологом»* (Рубцов В., 2000); ми також доповнимо – бути людиною з високими моральними якостями, яка якісно, чесно виконує свій професійний обов'язок. Отже, практичні психологи покликані допомагати суспільству, кожному громадянину знайти відповіді на нагальні, «пекучі», кардинальні питання сьогодення, які пов'язані з економічними, політичними, державними і національними перетвореннями, що відбуваються в нашій країні, здійснювати психологічну підтримку тим, хто опинився в складних життєвих ситуаціях за різних обставин, надавати дієву, своєчасну, ефективну психологічну допомогу різним категоріям людей (різних за віком, соціальним статусом, інтелектом).

Ми вважаємо, що практичний психолог повинен стати «правою рукою» держави і дати відповіді на низку найважливіших питань сьогодення, від яких, значною мірою, залежатиме подальше просування нашої держави вперед: який сьогодні реальний стан психології людей, рівень їхньої життєстійкості, впевненості в собі, в своєму майбутньому, яким життям живе один з найважливіших соціальних інститутів – сім'я тощо. Наразі вже не виникає жодних сумнівів, що саме практичні психологи можуть серйозно допомогти кожному у вирішенні, як особистісних, так і професійних проблем, досягти успіхів у різних сферах діяльності.

Роботу психолога в установах виконання покарань важко переоцінити, оскільки він є одним з тих фахівців, хто знаходиться поруч з людиною у важкі часи її життя, допомагає їй повернутися у суспільство з новою системою цінностей, яка спрямована на добро, творення. Психолог може допомогти засудженому зрозуміти, що насправді є свобода (свобода «для чого» і свобода «від чого» за Е. Фромом), самореалізація, сенс власного життя тощо. Іншими словами, психолог, який працює із засудженими в місцях позбавлення волі, допомагає людині ресоціалізуватися, тобто підготувати її до повернення у звичну культуру, середовище, відновлення соціальних зв'язків. Ресоціалізація відбувається у процесі соціально організованої

роботи із засудженими з метою підготовки їх до адекватних норм життя на волі після відбуття покарання і повернення. У пенітенціарних установах це свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі як повноправного члена суспільства, повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормального життя у суспільстві (Рубцов В., 2000). Це досить складне завдання, адже для його реалізації потрібно значно більше, ніж ґрунтовні теоретичні психологічні знання та загальні практичні уміння. Тут необхідно уміти *«бути щасливим щастям інших..., зігріти холодне серце, любов'ю доторкнутися до висохлої душі»*, як писав М. Пірогов (Максимова Н., 2011), мати толерантність, особливу професійну комунікативну компетентність, віру в людину, її можливості бути кращою, корисною. Все це вимагає від психолога в установах виконання покарань наполегливої, постійної, важкої внутрішньої роботи над собою – роботи душі і серця, що дозволяє не тільки приймати людину такою яка вона є зараз, але і бачити якою вона може бути, роботи прогноз цілісної особистості, бачити *«індивідуальну зону її найближчого розвитку»* (Литвиненко І., 2018) і розуміти, що *«людина є істинною не в модусі наявності, а в модусі можливості»* (Б. Братусь). Ще великий І. Гете говорив, якщо ми будемо приймати людей такими, які вони є, ми зробимо їх гірше, а якщо ми будемо ставитися до них, як до тих, ким вони бажають бути, ми приведемо їх туди, куди слід їх привести. За цими словами відчувається велика любов поета до людини, його віра в її найкращі якості, її можливості, а сам автор цих слів постає чудовим знавцем людських душ, гарним життєвим психологом. Для психологів слова поета мають стати певним дороговказом у роботі з кожною людиною, особливо з тією, яка оступилася у своєму житті.

Сьогодні гостро постає питання якості особистісної, професійної підготовки студентів-психологів, які самовизначилися з майбутнім місцем роботи – пенітенціарною системою, оскільки держава покладає на них величезну надію і відповідальність – повернути засуджених, після каяття, до нормального життя в соціумі, здорового способу життя. Сучасне суспільство, розуміючи величезне значення психологічної науки, її представників – практичних психологів, покладає на

них особливу відповідальність, оскільки вони є людинознавцями, володіють психологічними знаннями, які є своєрідним «золотим ключиком» у вирішенні багатьох особистісних, соціальних проблем кожної людини, і, зокрема, тієї, яка скоїла злочин і відбуває покарання у місцях позбавлення волі. Сьогодні пенітенціарна система робить ставку на психологічний фактор (адже знання психології дозволяє розуміти та впливати на поведінку людини), тому посада психолога є однією з центральних і найважливіших в місцях позбавлення волі. Перед пенітенціарним психологом постає важливе завдання – підготувати засуджених до звільнення (формування соціально-психологічної, життєвої компетентності).

У процесі підготовки майбутніх пенітенціарних психологів, особливу увагу ми приділяємо самопізнанню студентами власних особистісних якостей, зокрема стресостійкості (це відбувається у межах навчальної дисципліни «Соціальна психологічна робота в пенітенціарних установах»). Важливо зазначити, що існує необхідність засвоєння певного блоку дисциплін із професійної деонтології, індивідуального консультування, вікової психології, основ патопсихології, психодіагностики психічних розладів.

Отже, можна сказати, що головним завданням при підготовці майбутніх пенітенціарних психологів виступає надання їм не стільки знання, скільки можливості здобувати самостійно і опановувати професійні знання, набувати власного практичного досвіду, пов'язаного з майбутнім конкретним місцем роботи, індивідуально осягати «мову» своєї професії, формувати психолого-педагогічне мислення. Ми вважаємо, що застосування саме такого підходу підвищить конкурентоспроможність випускників закладів вищої освіти на ринку праці.